

Conjuncions

JOSEP RUAIX I VINYET

En aquest article oferim un seguit d'exemples que ens permetran d'aprofundir (en l'aspecte gramatical i també en l'aspecte estilístic) en l'ús de les conjuncions i locucions conjuntives. Els distribuïm segons la classificació tradicional d'aquestes partícules (copulatives, distributives, disjuntives, adversatives, illatives, continuatives, causals de coordinació, completives, temporals, comparatives, condicionals, concessives, causals de subordinació¹) i hi fem les explicacions adients. Les altres característiques amb què presentem els exemples són com les dels nostres articles publicats anteriorment en aquesta mateixa revista i per això suposem que no cal repetir-les. Al final hi ha la clau bibliogràfica.

A) COPULATIVES

- «Preposicions transitives o intransitives / Preposicions tòniques o preposicions àtones / Preposicions simples, preposicions compostes o locucions prepositives» (títols de paràgrafs d'una gramàtica, abans de ser corregida; pròpiament, la conjunció subratllada [conjunció disjuntiva] s'ha de canviar per una conjunció copulativa) > *Preposicions transitives i intransitives / Preposicions tòniques i preposicions àtones / Preposicions simples, preposicions compostes i locucions prepositives.*
- «Vol dir ... que per a arribar a un cert nivell cívic cal que neixi i creixi una ètica bàsica. No pas floritures puritanes o permissivisme, sinó un primer grau bàsic d'ètica personal i familiar» (J. Rovira Belloso, *Societat i Regne...*, p. 156; noteu que la conjunció *o* és ambigua, perquè es pot interpretar amb valor sinonímic; l'hem de canviar per la conjunció copulativa negativa, en correlació amb l'adverbi *no* anterior) > *Vol dir ... que per a arribar a un cert nivell cívic cal que neixi i creixi una ètica bàsica. No pas floritures puritanes ni permissivisme, sinó un primer grau bàsic d'ètica personal i familiar.*
- «És cert, però, que no tota la jerarquia espanyola i ni tot el clergat adoptaren la mateixa actitud» (AA. VV., *L'Església catalana durant el franquisme*, p. 15; la partícula *ni* ja inclou el valor de la partícula *i*) > *És cert, però, que no tota la jerarquia espanyola ni tot el clergat adoptaren la mateixa actitud.*

Vegem ara un parell d'exemples correctes d'un ús actualment poc conegut:

1. Vegeu CC/2, lliçons 36 i 37.

- Va reconèixer que exagerava una mica quan deia que Mercè el provocava, directament **ni** d'intenció* (R. Tasis, *Tres*, p. 354; vegeu CC/2, p. 283; aquí es fa servir la conjunció *ni*, seguint un ús tradicional, en lloc de la conjunció *o*, en oracions de matís negatiu; en aquest exemple, el matís negatiu és expressat pel verb *exagerar*).
- Seria inútil de cercar la causa fonamental d'aquesta incapacitat de pau permanent que pateix el món d'avui dia en el principi de les nacionalitats, en les estretors econòmiques, en el desig de venja dels vençuts en la guerra passada, **ni** en altres fenòmens semblants que, més que principis, són conseqüències* (C. Cardó, *Un clàssic del pensament*, p. 383; cas semblant a l'anterior; en aquest exemple, el matís negatiu és expressat per l'adjectiu *inútil*).

B) DISTRIBUTIVES

- «D'altra banda, es va creure convenient homogeneïtzar més el grup de persones que havien de contestar l'enquesta definitiva. Així, a part de pertànyer al català central, el seu model de llengua havia de tenir una projecció pública notable, bé perquè eren lingüistes especialitzats en la docència de la llengua oral o en l'assessorament lingüístic dels mitjans de comunicació, o bé perquè eren professionals relacionats directament amb els mitjans com a periodistes i locutors de prestigi o, més indirectament, com a divulgadors, conferenciants o docents reconeguts» (J.A. Castellanos, *Contribució a un model d'ortologia del català central*, p. 12; noteu que es produeix una confusió entre conjuncions distributives i conjuncions disjuntives) > *D'altra banda ... bé perquè eren lingüistes especialitzats en la docència de la llengua oral o en l'assessorament lingüístic dels mitjans de comunicació, bé perquè eren professionals relacionats amb els mitjans ...*
- «El català és tan millor com més evita tota mena de perifrasis barroques com les que hom troba tan sovint en altres llengües com el castellà i el francès, per exemple. [...] I per això [...] el català és tan més autèntic i més bonic com més lacònic és, més directe i més impactant» (d'un original, abans de ser corregit; com que, en aquests casos, el castellà empraria *tanto*, en català hem d'emprar *tant*) > *El català és tant millor com més evita ... I per això [...] el català és tant més autèntic i més bonic com més lacònic és, més directe i més impactant.*

C) DISJUNTIVES

- 1) «Els complements adjunts poden ubicar-se en posició canònica **i** en posicions de dislocació. Això vol dir, per tant, que poden ser remàtics **i** temàtics en funció del context, com qualsevol altra unitat oracional» (d'una gramàtica, abans de ser corregida; noteu que les conjuncions subratllades no han de ser copulatives sinó disjuntives) > *Els complements adjunts poden ubicar-se en posició canònica **o** en posicions de dislocació. Això vol dir, per tant, que poden ser remàtics **o** temàtics en funció del context, com qualsevol altra unitat oracional.*
- 2) «Un nadó aprèn amb la mateixa facilitat el xinès que el català que l'àrab (J. Solà, *Avui*, 13-12-2007, supl. Cultura, p. 6; certament, hi falta la conjunció *o*) > *Un nadó aprèn amb la mateixa facilitat el xinès **que el català o que l'àrab.***

D) ADVERSATIVES

En el nostre manual Obs/2, p. 52, 1, intentàvem una distribució de les conjuncions *sinó que* i *ans*. Completant-ho, creiem que es pot formular la següent regla o recomanació: *Davant de verbs en imperatiu i davant de verbs contraposats a verbs introduïts per la preposició sense, s'hauria d'usar **ans** i no pas **sinó (que)**.* Aplicant aquesta regla o recomanació, esmenarem els exemples següents:

- 1) «No jutgis els altres, sinó posa't per sota de tots» (d'un original, abans de ser corregit) > *No jutgis els altres, **ans** posa't per sota de tots. / «De cap manera no te'n vagis, sinó seu una mica amb mi ...» (ibídem) > *De cap manera no te'n vagis, **ans** seu una mica amb mi ...**
- 2) «No us separeu dels altres, sinó enteneu que nosaltres, que som l'Església, som u amb els altres» (*Docs. d'Esgl.*, 1-2-1998, p. 79) > *No us separeu dels altres, **ans** enteneu que nosaltres, que som l'Església, som u amb els altres. / «A cada bisbe és adreçada la paraula de sant Pere: “No regiu despòticament les persones que teniu confiades, sinó feu-vos models del ramat” (cf. 1Pe 5,3)» (ib., 1-10-1998, p. 514) > *A cada bisbe és adreçada la paraula de sant Pere: “No regiu despòticament les persones que teniu confiades, **ans** feu-vos models del ramat.” «Escolteu la veu del vostre cor! No us quedeu en la superfície, sinó aneu al fons de les coses!» (ib., 1-12-1998) > *Escolteu la veu del vostre cor! No us quedeu en la superfície, **ans** aneu al fons de les coses! / «... fes que mai no ens venci Satanàs, l'adversari que cerca separar-nos de Tu, sinó sostén-nos en l'hora de la prova perquè ...» (ib., 1-1-1999, p. 13) > *... fes que mai no ens venci Satanàs, l'adversari que cerca separar-nos de Tu, **ans** sostén-nos en l'hora de la prova perquè ...****
- 3) «Així, doncs, no dormim com la resta, sinó vetllem i mantenim-nos sobris. Perquè els qui dormen, dor-

men de nit, i els qui s'embriaguen, s'embriaguen de nit, però nosaltres, que som del dia, mantenim-nos sobris, revestits amb la cuirassa de la fe i de l'amor i amb el casc de l'esperança de la salvació» (d'una traducció de 1Te 5,6-8, abans de ser corregida; noteu, de passada, que no s'hi ha pas de corregir la forma verbal *mantenim-nos*, segons expliquem en CC/2, p. 176) > *Així, doncs, no dormim com la resta, **ans** vetllem i mantenim-nos sobris. Perquè els qui dormen, dormen de nit, i els qui s'embriaguen, s'embriaguen de nit, però nosaltres, que som del dia, mantenim-nos sobris ... / «Germans, no sigueu infants en seny, sinó comporteu-vos infantilment en la malícia; però, en seny, sigueu perfectes» (d'una traducció de 1Co 14,20b, abans de ser corregida) > *Germans, no sigueu infants en seny, **ans** comporteu-vos infantilment en la malícia ...**

- 4) «No recordes que un dels pastors ens va dir que anéssim amb compte a dormir? No dormim, doncs, com altres fan, sinó que vigilem i siguem sobris» (d'un original, traduït de l'anglès, abans de ser corregit) > *No recordes que un dels pastors ens va dir que anéssim amb compte a dormir? No dormim, doncs, com altres fan, **ans** vigilem i siguem sobris.*
- 5) «Llavors em vaig tornar a arranar completament els cabells i, sense ombrejar ni tapar la meva calbesa, sinó mostrant-la obertament pertot arreu, complia joiosament les funcions d'aquella corporació antiquíssima, fundada en temps de Sullà» (Apuleu, *L'ase d'or*, p. 275; noteu que la forma verbal *mostrant-la* es contraposa als verbs anteriors introduïts per la preposició *sense*) > *Llavors em vaig tornar a arranar completament els cabells i, **sense** ombrejar ni tapar la meva calbesa, **ans** mostrant-la obertament pertot arreu ...*
- 6) «El diàleg, en aquesta recerca de la veritat, implica ser fidel a la veritat que busco i desitjo per a l'altre, vol dir escoltar, veure l'altre amb simpatia i sense sospites, amb capacitat de comprensió i respecte, sense reduir la discussió a la polèmica, sinó fent fructificar les diferències, acceptant que no arribem allí on esperaríem i desitjaríem arribar» (A. Puig [ed.], *La terra i la llavor*, p. 283) > *El diàleg ... **sense** reduir la discussió a la polèmica, **ans** fent fructificar les diferències ...*

Oferim ara un altre grup d'exemples. Abans recordem (com ja apuntem en el CC/2, pp. 286-287) que existeix l'estructura conjuncional bàsica *amb tot i això*, que genera dues variants: *amb tot i tot i això* (també existeix *així i tot*, locució admesa pel DIEC2 però remetent a *tot i això*); les altres variants són híbrids inacceptables (encara que *tot i així* es fa servir molt, avui dia, i és admesa pel GDLC, diccionari que, en canvi, no enregistra *tot i això*). Tenint en compte aquest fet, doncs, esmenarem els exemples següents:

- 1) «Tot i amb això, podem constatar que ...» (d'una gramàtica, abans de ser corregida) > **Tot i això**, *podem constatar que ...* / «L'imperfet és el temps que més fàcilment pot avaluar-se a partir d'un temps anterior al de l'oració subordinant. Tot i amb això, aquesta possibilitat no és exclusiva de l'imperfet, com es pot comprovar en el fragment següent ...» (ibídem) > *L'imperfet és el temps que més fàcilment pot avaluar-se a partir d'un temps anterior al de l'oració subordinant. **Tot i això**, aquesta possibilitat no és exclusiva de l'imperfet ...*
- 2) «Dudú té dues cames, dos peus; amb tot i amb això, no pot seguir dos camins a la vegada» (d'una gramàtica, abans de ser corregida) > *Dudú té dues cames, dos peus; **amb tot i això**, no pot seguir dos camins a la vegada.*
- 3) «Tot amb tot, cal no oblidar que ...» (d'una gramàtica, abans de ser corregida) > **Amb tot**, *cal no oblidar que ...* / «Tot amb tot, seria injust liquidar, amb ironies fàcils, la contribució de l'Acadèmia [de Bones Lletres] a la cultura catalana, basant-nos exclusivament en l'ús circumstancial i pràcticament insignificant que va concedir a la llengua del país» (AA. VV., *La llengua catalana al segle XVIII*, p. 52) > **Amb tot**, *seria injust liquidar ...*
- 4) «Tot i així, aquest autor recull també altres aspectes que, per la data, ens presenten un home avançat en el seu temps» (AA. VV., *La llengua catalana al segle XVIII*, p. 234) > **Tot i això**, *aquest autor recull també altres aspectes ...*
- 5) «No obstant i això, en l'aplicació del comunisme, sobretot a Rússia, ha predominat la idea hegeliana ...» (J. Colet, *Pràctica, poesia de la realitat prosaica*, p. 58; confusió de *no obstant això* amb *tot i això*) > **No obstant això**, *en l'aplicació del comunisme ...* / «No obstant i això, sempre resten diferències entre ...» (J. Colet, *Macumba*, p. 18; com el cas anterior) > **No obstant això**, *sempre resten diferències entre ...*

Posem, finalment, altres exemples defectuosos que afecten les conjuncions adversatives:

- 1) «Segon símptoma: les darreres generacions que han arribat a les facultats són joves que han estat escolaritzats en català, per primer cop en molts decennis. I no tan sols han estat escolaritzats en la nostra llengua, sinó a més ho han estat en un sistema on de manera generalitzada i per primer cop s'ha subratllat la importància del coneixement de la llengua, de la seva estructura, més que la memorització i acumulació de conceptes de les diverses assignatures» (AA. VV., *Quin(s) model(s) de llengua escrita per als mitjans de comunicació?*, p. 23; ús del simple *sinó* en lloc de la combinació *sinó que*) > *Segon símptoma ... I no tan sols han estat escolaritzats en la nostra llengua, **sinó que a més** ho han estat en un sistema ...*
- 2) «En Jep i en Fidel són dos personatges força coneguts ... L'episodi que hem escollit compara, en un to un xic irònic, el risc de l'activitat física amb la tranquil·litat de la lectura. També, però, estableix un interessant paralelisme entre un fragment del *Tirant lo Blanc* i la dissortada peripècia d'en Jep, que és accentuada per contrast» (d'un llibre escolar, abans de ser corregit; noteu que la posposició de la conjunció *però* trenca la seqüència natural; per tant, valdria més col·locar-la al principi de la frase) > *En Jep i en Fidel ... L'episodi que hem escollit compara, amb un to un xic irònic, el risc de l'activitat física amb la tranquil·litat de la lectura. **Però també estableix** un interessant paralelisme ...*
- 3) «Rebre un premi és un compromís. Què és viure si no creure en alguna cosa i mirar d'actuar de manera ajustada a la pròpia convicció?» (*Rev. del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats...*, jul. 2005, p. 104; cf. CC/2, p. 287²) > *Rebre un premi és un compromís. Què és viure **sinó** creure en alguna cosa i mirar d'actuar de manera ajustada a la pròpia convicció? / «Què és, si no contradicció, pretendre que una assignatura sigui més important que ...» (exemple fornint per un nostre alumne; cas semblant a l'anterior) > *Què és, **sinó** contradicció, pretendre que una assignatura sigui més important que ...*³*
- 4) «Penseu, doncs, que si decidíssi no parlar mai en castellà a ningú, més que en situacions extremes, no us hi trobaríeu mai, en una conversa monolingüe en castellà. I, a més, tindríeu el gran al·licient de comprovar que en algun moment de la conversa l'altre ja us comença a contestar en català. Si no és així, almenys vosaltres no baixareu del burro i us quedareu cadascun fent servir la llengua pròpia. Pitjor, no pot anar. Ara bé, això sí: us hi heu de mantenir, que és el que jo volia dir en el meu article del número anterior» (d'un original, abans de ser corregit; noteu la redundància) > *Penseu, doncs ... Pitjor, no pot anar. **Això sí**: (o **Ara bé**), us hi heu de mantenir, que és el que jo volia dir en el meu article del número anterior.*
- 5) «Molt però que molt baix» (*Avui*, 24-12-2007, p. 53; calc del castellà: en català el *però* no es reforça amb el *que*) > *Molt **però** molt baix.*

2. Per a un tractament més detallat d'aquesta qüestió, vegeu l'article de Carles Riera «A propòsit de les partícules "sinó", "sinó que", "si no"», dins *LLENGUA NACIONAL*, núm. 87 (II trimestre 2014), pp. 31-35.

3. Com a curiositat, podem referir que, consultada una instància normativa sobre la bondat d'aquest segon exemple amb *si no*, el van donar per bo, emparant-se en unes explicacions d'Albert Jané mal interpretades; de fet, Jané es referia que l'equivalent de *quan no* és *si no*, però en l'exemple en qüestió la combinació discutible no és sinònim de *quan no* (que té un valor diguem-ne concessiu) *sinó* que té valor adversatiu; ara bé, si hi hagués un verb aleshores seria *si no*: *Què és, **si no** és contradicció, pretendre ...* L'esmentat article de C. Riera explica molt bé tots aquests matisos i diferències, per la qual cosa recomanem de consultar-lo.

E) IL·LATIVES

- «Així, considerant el caràcter modalitzador de les interjeccions, podem organitzar-les de més a menys prototípiques, de la manera següent: les expressives (vinculades a l'emissor), les conatives (vinculades al receptor), les fàtiques (que expressen el vincle comunicatiu entre emissor i receptor), les metalingüístiques (que pauten els discurs i, així doncs, es vinculen al missatge); com a formes més perifèriques, que se situen en el límit amb els crítics no codificats lingüísticament, hi ha, per últim, les representatives (les onomatopeies)» (d'una gramàtica, abans de ser corregida; confusió entre conjuncions illatives que tenen matisos distints) > Així ... (que pauten el discurs i, **per tant** (o **doncs** o **així**), es vinculen al missatge) ...
- «William Curtis, un dels principals crítics de l'arquitectura moderna, equipara Diagonal Mar i el Fòrum amb un trist Miami... La Rita Barberà no ho hauria fet millor. Per tant, doncs, per què no fer directament Trias alcalde?» (Avui, 7-6-2007, p. 26; cf. CC/2, pp. 288-289⁴) > William Curtis ... La Rita Barberà no ho hauria fet millor. **Per tant**, per què no fer directament Trias alcalde?

F) CONTINUATIVES

- «Val a dir que no sabem si la Comissió que s'havia creat en 1920 continuava actuant. El programa de l'any 1921 és signat per l'alcalde i pel regidor J. F., que actuava com a representant de la Comissió. Però, en formaven encara part els dos representants del Casino? I és més: continuava existint la Comissió en 1922?» (d'un original, abans de ser corregit; noteu que *és més* ja és com una conjunció continuativa, equivalent a *i*; per tant, els elements subratllats constitueixen una redundància) > Val a dir ... Però, en formaven encara part els dos representants del Casino? **És més**: continuava existint la Comissió en 1922?
- «L'octubre de 1905, el nostre personatge ingressà en la Companyia de Jesús i, així doncs, a quinze anys, l'edat mínima exigida en el dret canònic per a poder entrar en la Companyia, s'inicia en el que serà l'orde religiós de tota la seva vida» (N. Iglésias, *Una revisió de Fabra...*, p. 53; notem que *així doncs* [o, millor, *així, doncs*] és una locució illativa, i no pas continuativa) > L'octubre de 1905, el nostre personatge ingressà en la Companyia de Jesús i, **així**, a quinze anys ...
- «Hi han participat [en la I Trobada Internacional...] representants de les Conferències Episcopals d'onze

4. Val a dir que la combinació *per tant, doncs* es troba en el català antic, però llavors el *per tant* no tenia el sentit illatiu modern, sinó que equivalia a *per això* (cf. DCVB, s.v. *tant*) i, en conseqüència, no es tractava d'una redundància: **Per tant, donchs**, te prech que refrenes de tu lo ffoch de la malvada amor ... (L.A. Sèneca, *Tragèdies*, vol. I, p. 250, text medieval) / **Per tant, donchs**, dejam assajar la pensa de Ypòlit ... (ib., p. 254).

nacions europees, és a dir, Àustria, República Txeca, Estònia, Federació Russa, Alemanya, Irlanda, Itàlia, Polònia, Portugal, Espanya i Hongria, a més de set països d'altres continents, és a dir, de Bolívia, Brasil, Congo R.D., Filipines, Índia, Mèxic i Perú» (*Docs. d'Església*, 15-1-2006, p. 37; en lloc de la loc. *és a dir* seria més apropiat emprar, en aquest context, la loc. *a saber*, perquè els segments que introdueixen aquestes locucions no són un sinònim del que s'ha dit abans, sinó una explanació) > *Hi han participat representants de les Conferències Episcopals d'onze nacions europees, a saber, Àustria, República Txeca, Estònia, Federació Russa, Alemanya, Irlanda, Itàlia, Polònia, Portugal, Espanya i Hongria, a més de set països d'altres continents, a saber, de Bolívia, Brasil, Congo R.D., Filipines, Índia, Mèxic i Perú.*

G) CAUSALS DE COORDINACIÓ

«Amb motiu de l'Any Verdaguer ... Per això és que la publicació del llibre *Del Canigó a l'Aneto* ... ens permetia de poder participar en el centenari ...» (J. Verdaguer, *Del Canigó a l'Aneto*, proemi; confusió amb la construcció *és per això que*, equivalent a *per això* [cf. Obs/2, pp. 114-116]) > *Amb motiu de l'Any Verdaguer ... És per això que* (o bé **Per això**) *la publicació del llibre ...*

H) COMPLETIVES

- «Qui no ha desitjat vessar unes llàgrimes sinceres, necessàries, expressives, en la foscor de la nit i sense que ningú se n'adoni? Qui no ha volgut escoltar la pròpia veu assajant una conversa importantíssima o llegint aquells poemes, aquells fragments, aquells articles que ens serviren per a estrenar la vida? Indubtablement que cal estar sols per a fer-ho» (d'un original, abans de ser corregit; la conjunció completiva *que* ha d'estar regida per un verb anterior [com seria el cas de *No hi ha dubte que cal estar sols per a fer-ho*]; si no hi ha verb regent, en principi no hi ha d'haver conjunció regida) > *Qui no ha desitjat ... Indubtablement cal estar sols per a fer-ho.*
- «Vacances? Millor no toquem el tema.» (Avui, 22-8-2006, p. 32; calc d'un ús recent del castellà, consistent a ometre la conjunció *que* després de *mejor*) > *Vacances? Millor que no toquem el tema* (o **Val més que no toquem el tema**). / «Dubto que Rubalcaba o De la Vega (pel que fa a Blanco, millor ho deixem córrer) puguin ser considerats alguna cosa més que *cuiners*, i, últimament, no precisament de premi» (Avui, 12-3-2007, p. 2; cas semblant a l'anterior) > *Dubto que Rubalcaba o De la Vega (pel que fa a Blanco, millor que ho deixem córrer [o val més que ho deixem córrer]) puguin ser considerats alguna cosa més que ...*

- 3) «I tant si podem!» (eslògan d'un partit polític en les eleccions al Parlament de Catalunya de nov. 2012; com que la conjunció subratllada no introdueix pas una oració interrogativa o dubitativa sinó una oració asseverativa, pròpiament hauria de canviar-se per la conjunció *que*) > *I tant que podem!*⁵
- 4) «Solament veure-la vaig sentir pena per ella» (J. Agut, *Rosa de foc*, p. 111; cf. CC/2, pp. 294-295) > *Solament veient-la* vaig sentir pena per ella. / «Com cada diumenge, des que vivia a Barcelona, la tia Aurora va pujar a la casa de les alzines amb l'Hispano de l'oncle Daniel. Es van presentar a quarts d'una i l'Aurora només baixar del cotxe va dir "On és en Guillem?", adreçant-me la pregunta a mi, que els havia anat a obrir la porta reixada» (ib., p. 142; cas semblant a l'anterior) > *Com cada diumenge ... Es van presentar a quarts d'una i l'Aurora bon punt baixà del cotxe ... / «Només arribar* a casa, mentre descarregàvem les maletes, em va dir que li digués Daniel i que deixés de tractar-lo de vós» (ib., p. 159; com els casos anteriors) > *Només d'arribar* a casa, mentre descarregàvem les maletes ...⁷

I) TEMPORALS

- 1) «Així, entre somnis i realitat, es va anar escolant l'estiu de 1838. Abans que no s'acabés, però, vam rebre carta del Cisco. Ens explicava algunes coses que a Barcelona ja coneixíem per la premsa; tot i això, a mi em van semblar increïbles ...» (M. Fité, *El carrer dels Petons*, p. 200; encara que la locució temporal *abans que no* no pugui considerar-se incorrecta [cf. CC/2, p. 228, 1], són més normals les locucions *abans que* i *abans no* [cf. CC/2, p. 294, c]) > *Així, entre somnis i realitat, es va anar escolant l'estiu de 1838. Abans que* (o *Abans no*) s'acabés, però, vam rebre carta del Cisco ... / «Meditem, doncs, en primer lloc, si no caldria refredar una mica la temperatura ambiental dels impresos abans que no acabem escaldant-nos» (Pujol-Solà, *Ortotipografia*, p. 168; com l'exemple anterior) > *Meditem, doncs, en primer lloc, si no caldria refredar una mica la temperatura ambiental dels impresos abans que* (o *abans no*) acabem escaldant-nos. / «Abans que no arribi el col·lapse» (*Avui*, 16-1-1997, p. 3, títol de l'editorial; com els exemples anteriors) > *Abans que* (o *Abans no*) arribi el col·lapse.
- 2) «Un cop que hem esbossat els principals problemes que planteja l'ús d'aquestes preposicions, enumerarem els usos més importants de *per* i de *per a*» (d'una gramàtica, abans de ser corregida; probable confusió entre *un cop* i *després que*;) > *Un cop* hem esbossat els principals problemes que planteja l'ús d'aquestes preposicions ...
- 3) «Part de la semàntica del discurs ideològic és trivial o directa una vegada que assumim que les ideologies i les seues proposicions poden estar incorporades de manera directa o indirecta com a representacions semàntiques del discurs ideològic» (AA. VV., *Ideologia i conflicte lingüístic*, p. 52; cas semblant a l'anterior⁶) > *Part de la semàntica del discurs ideològic és trivial o directa una vegada* assumim que les ideologies ...

J) COMPARATIVES

- 1) «El dia de sort, sigues feliç. El dia de desgràcia, tingues paciència. El mateix l'un que l'altre els ha fets Déu» (citació bíblica traduïda del castellà, cosa que emmena a un calc d'aquesta llengua) > *El dia de sort, sigues feliç. El dia de desgràcia, tingues paciència. Tant l'un com l'altre els ha fets Déu.*
- 2) «Sí, hem de pregar, molt més del que no fem, per aquesta greu, gravíssima, necessitat» (*Full Diocesà*, Vic-Solsona, 20-10-2002, p. 8; cf. CC/2, p. 297) > *Sí, hem de pregar, molt més del que* (o *que no*) fem, per aquesta greu, gravíssima, necessitat. / «Climent Peix és un poeta més essencial del que no sembla al primer cop d'ull» (C. Forner, *Cims d'Estela*, p. 89; com el cas anterior) > *Climent Peix és un poeta més essencial del que* (o bé *que no*) sembla al primer cop d'ull.
- 3) «La idea va funcionar, i tant si va funcionar!, més del que ningú no havia previst» (*Avui*, 6-9-2006, p. 22; cas semblant als anteriors, és a dir, confusió d'estructures comparatives [cf. *gastes més del que vals / gastés més que no vals*]) > *La idea va funcionar, i tant si va funcionar!, més del que ningú havia previst* o bé *més que ningú no havia previst.*

5. Algun tractadista (cf. Albert Pla Nualart, diari *Ara*, 6-12-2012, p. 2) admet el *si* en l'exemple esmentat, però creiem que és millor el *que*. En canvi, sí que és totalment correcte el *si* en un exemple com el següent: *Ja veureu si en sóc, de fort (Litúrgia de les Hores*, I, p. 267). En aquest darrer exemple el *si* introdueix una oració dubitativa.

6. Val a dir que el DCC dóna, per al cast. *una vez que* o *una vez* el cat. *una vegada* o *una vegada que*: «Una vez que estés listo, avísame = Una vegada estiguis llest, avísam»; en canvi, el DCVB només enregistra la loc. conjuntiva *un cop*, sense el *que*, i diu que és sinònim de *quan*. Sembla, doncs, que les combinacions *un cop que* i *una vegada que* són producte o bé d'una confusió, com hem dit abans, o bé d'una interferència del castellà.

7. Diríem que l'origen de la construcció '*només + infinitiu*' per a introduir una subordinada temporal es pot intuir en el següent exemple: «Només féu que girar la revolta del camí que el conduïa a casa, veié que un grup de persones s'hi congregava al riurau. [...] Només veure!, l'agutzil se li atansà i l'acompanyà en el sentiment (F. Mompó, *El vol de l'esperver*, pp. 268-269; l'autor és valencià i usa molt aquesta construcció). Per altra banda, en els exemples següents podem veure una altra manera d'evitar l'esmentada construcció: *Tot d'una* de pujar al xarret, Alec d'Urberville menà ràpidament el vehicle pel cim del primer puig ... (Th. Hardy, *Teresa dels Urbervilles*, trad. de C.A. Jordana, p. 71) / *Tot d'una que* ell se n'hagué anat, després de tornar a encendre el cigar, els vilatans de Trantridge començaren a recordar-se també que ... (ib., p. 86).

- 4) «Quan més te'l mires, més bonic el trobes» (d'un original, abans de ser corregit; cf. CC/2, p. 297⁸) > **Com** més te'l mires, més bonic el trobes.
- 5) «Quan més al nord anava, més intens i perceptible era el so que feien les cascades, la qual cosa volia dir que no devien ser gaire lluny» (A. Parareda, *Niàgara, el tro d'aigua*, p. 384; cas semblant a l'anterior) > **Com** més al nord anava ...
- 6) «Si fos partidari del com pitjor, millor, hauria d'estar francament content» (*Avui*, 3-4-2009, p. 24; calc del castellà) > *Si fos partidari del **com més malament, millor**, hauria d'estar francament content.*
- 7) «Afirmar una cosa així, com s'ha posat de moda, és simple eurocentrisme, com sosté Chatterjee» (M. Castells, *L'era de la informació*, vol. II, p. 58; notem que la conj. *com* en contextos com el de l'exemple ha d'anar amb verbs transitius o copulatius [o similars]; per tant, convé canviar el verb de l'exemple) > *Afirmar una cosa així, **com ha esdevingut de moda**, és simple eurocentrisme, com sosté Chatterjee.*

K) CONDICIONALS

- 1) «D'altra banda, recordem que en les referències bibliogràfiques en nota a peu de pàgina no cal invertir l'ordre del nom i el cognom, com no sigui que es tracti d'una llista en la qual les referències han d'anar ordenades alfabèticament les unes sota les altres» (AA. VV., *Manual d'estil*, p. 392; cf. Obs/1, pp. 50-51 i 146-147) > *D'altra banda, recordem que en les referències bibliogràfiques en nota a peu de pàgina no cal invertir l'ordre del nom i el cognom, **a no ser que es tracti** (o bé **si doncs no es tracta** o bé **si no es tracta**) d'una llista en la qual les referències han d'anar ordenades alfabèticament les unes sota les altres.*
- 2) «—I per què viu a Alexandria? —No és cap tanoca, està buscant un negoci. —Com no canviï aqueixa expressió arrogant del seu rostre, foragitarà els clients» (N. Mahfuz, *Miramar*, p. 91; calc del castellà) > —*I per què viu a Alexandria? —No és cap tanoca, està buscant un negoci. —**Si no canvia** aqueixa expressió arrogant del seu rostre, foragitarà els clients.*
- 3) «Com s'explicaria, sinó, que durant segles s'hagi tingut el català per "provençal"?» (d'un original, abans de ser corregit; cf. CC/2, p. 287; notem que l'element subrat-

llat equival a *altrament*) > *Com s'explicaria, **si no**, que durant segles s'hagi tingut el català per "provençal"?*

- 4) «Confiem en ells. En qui confiarem, sinó?» (d'un original, abans de ser corregit; cas semblant a l'anterior⁹) > *Confiem en ells. En qui confiarem, **si no?***
- 5) «Sí que heu arribat d'hora!; no és el casori al vespre?» (Sagarra, OC 15, p. 162; la partícula *si*, seguida de la partícula *que*, serveix també per a introduir oracions independents que denoten sorpresa, admiració, dubte, ironia, etc.; com que, essent àtona, coincideix amb la conjunció condicional *si*, s'ha d'escriure sense accent) > ***Si que** heu arribat d'hora!; no és el casori al vespre?*

Vegem també un parell d'exemples correctes interessants:

- 1) *Tot plegat, **si a mà no ve**, són il·lusions d'ell. Aquests conqueridors impertinents no poden veure una noia que no es pensin que ella es mor pels seus ossets* (R. Tasis, *Tres*, p. 345). L'expressió remarcada és una oració condicional lexicalitzada, variant de *si a mà ve* (enregistrada, aquesta, pel DCVB, s.v. *mà*, p. 95, 1ª columna, amb el significat de 'si es presenta l'ocasió'), equivalent a un adverbi com *probablement* i que en alguns llocs s'ha canviat per *si mal no ve* (variant que el DCVB no enregistra).
- 2) *Vejam, fem aquest tracte: recordeu-me en el meu millor posat, **mai que ens destriïn** les circumstàncies* (Ch. Dickens, *David Copperfield*, trad. de Josep Carner, vol. II, p. 200), en què l'expressió en negreta equival a *si mai ens destrien*.

L) CONCESSIVES

- 1) «... Compte! A poc que ens hi fixem, detectarem en aquesta proposició considerables ingredients d'insídia ...» (*La Vanguardia*, 25-5-2001; cf. CC/2, p. 299) > ... *Compte! **Per poc que** ens hi fixem, detectarem en aquesta proposició considerables ingredients d'insídia ...*
- 2) «L'entitat Anòia Verda i Neta féu llavors un esforç per adoptar una postura alhora ferma i raonable. Mentre que a la Conca de Barberà es rebutjava frontalment haver de suportar els problemes del creixement industrial sense haver-ne rebut els beneficis, a l'Anòia no ens podíem desentendre del problema dels residus» (*Revista d'Igualada*, abril 1999; cf. CC/2, lliçó 37, on veureu que en tots els exemples la partícula *mentre que* ocupa el lloc de l'apòdosi) > *L'entitat Anòia Verda i Neta féu llavors un esforç per adoptar una postura*

8. Val a dir que aquest ús de *com* és propi del català modern. En català antic es troba la forma *quan*. Ex.: ... *e la flama creix, e **quan** més lenya hi met hom, més creyx lo foch; axí s'és dels dagnats en infern, que **quan** més n'i entren, més la flama de la pena creix* (St. Vicenç Ferrer, *Sermons*, I, pp. 275-276).

9. Recordem que, sobre la distinció entre *sinó* i *si no*, és molt clarificador l'article de C. Riera citat abans (nota 2).

alhora ferma i raonable. Mentre a la Conca de Barberà es rebutjava frontalment ...

- 3) «Amat-Piniella va saber deixar constància d'uns fets viscuts per ell en una forma literària de ficció, que fa vibrar el lector no pas pels esdeveniments que narra (que també), sinó sobretot per la manera com estan narrats» (*Full Informatiu* d'Òmnium Cultural, Delegació de Manresa, gener 2002; calc del castellà) > *Amat-Piniella ... no pas pels esdeveniments que narra (encara que també), sinó sobretot per la manera com estan narrats.*
- 4) «A l'hora de parlar de la formació i de l'aparició de la llengua catalana, hem de dir que totes les llengües romàniques van néixer entre els segles VII i VIII de l'evolució del llatí vulgar, però que no s'aplicaren al començament de la documentació, perquè el llatí, après a les escoles, continuava essent l'única llengua escrita, si bé que en els documents llatins a partir d'aquesta època podem trobar traces de les noves llengües parlades» (*Les Faldades de Lo Banyut*, núm. 2, Organyà, estiu 2004, p. 23; possible confusió amb *per bé que* o *bé que*; cf. CC/2, p. 299) > *A l'hora ... continuava essent l'única llengua escrita, si bé en els documents llatins a partir d'aquesta època podem trobar traces de les noves llengües parlades.*
- 5) «La gran glòria de Serra és arribar a un govern socialista en un temps de continus rumors de soroll de sabres i, a través d'una política enèrgica —tot i que suau en les formes— i potser gràcies a una política d'acumulació d'informació i d'ús d'aquesta informació —per això els seus elogis a Manglano—, aconseguir desactivar aquest perill» (*Avui*, 30-6-1995, p. 3; cf. Obs/2, p. 54, o bé CC/2, p. 299) > *La gran glòria ... a través d'una política enèrgica —si bé (o encara que) suau en les formes— i potser ...*
- 6) «França farà assajos tot i que Greenpace sigui a l'interior de Mururoa» (*Avui*, 27-8-1995, p. 8; cf. Obs/2, p. 54, b, o CC/2, p. 299) > *França farà assajos encara que Greenpace sigui a l'interior de Mururoa.*
- 7) «Tot i que tothom tenia una gana que se l'enduia, ningú no gosava tocar res de tot aquell increïble mostrari d'aliments» (D. Garcia i Cornellà, *Els braons a les Fondalades Tenebroses*, pp. 10-11; cf. Obs/2, p. 55, c, o CC/2, p. 299) > *Encara que tothom tenia una gana que se l'enduia, ningú no gosava tocar res de tot aquell increïble mostrari d'aliments.*
- 8) «Però no és l'Església que ha inventat l'antisemitisme i, de fet, els criminals nazis d'Auschwitz eren pagans, si bé la major part d'ells fossin batejats» (C. Geffré, *L'herència dels tres monoteïsmes*, p. 15; noteu la confusió, en aquest text traduït del francès, entre l'estructura *bé que...* [que regeix subjuntiu] i l'estructura *si bé...* [que regeix indicatiu]; compareu-ho amb *encara que...* [que admet subjuntiu] i *tot i que...* [que sols admet indicatiu]; cf. Obs/2, p. 54, 2, b, o bé CC/2, p. 299) > *Però no és l'Església que ha inventat l'antisemitisme i, de fet, els criminals nazis d'Auschwitz eren pagans, bé que la major part d'ells fossin batejats.*
- 9) «El jo és considerat per Freud l'executor de la personalitat, per bé que hagi de saber conjugar les exigències sovint conflictives de l'allò, del *superjò*, i del món exterior» (d'un original, abans de ser corregit; la locució concessiva *per bé que* demana, com altres que hem vist, un verb en indicatiu) > *El jo és considerat per Freud l'executor de la personalitat, per bé que ha (o encara que hagi) de saber conjugar les exigències ...* / «D'altra banda, per bé que les tradicions religioses institucionalitzades conservin relats explicatius de la fraternitat humana, actualment no possibiliten gaire l'accés als mites» (ib.; com l'exemple anterior) > *D'altra banda, encara que les tradicions religioses institucionalitzades conservin relats explicatius ...*
- 10) «Atanasi la posa al costat d'alguns llibres de l'Antic Testament, i diu que es llegeix a l'església, bé que no formi part del cànon bíblic» (C. Pifarré, *Literatura cristiana antiga*, p. 53; la locució concessiva *bé que* demana, com altres que hem anat veient, el verb en indicatiu) > *Atanasi la posa al costat d'alguns llibres de l'Antic Testament, i diu que es llegeix a l'església, bé que no forma (o encara que no formi) part del cànon bíblic.*
- 11) «L'ambició del pare Nonell, ni que expressada en termes modestos, és, doncs, enorme» (J. Solà, *Episodis d'història...*, p. 157; noteu que s'hi troba a faltar el verb) > *L'ambició del pare Nonell, ni que sigui expressada en termes modestos, és, doncs, enorme.*
- 12) «Encara que els mestres fossin catalans, i que tots els alumnes també, era obligatori que a l'escola els mestres ens parlessin sempre en castellà, però fora d'allí ho feien en català» (J.L. M. Picanyol, *Històries d'una pensió*, pp. 168-169; la partícula subratllada és sobrer) > *Encara que els mestres fossin catalans, i tots els alumnes també, era obligatori ...*
- 13) «I hi hauríem d'afegir una capacitat extraordinària, vull dir no gaire corrent, per a la creació de rostres humans amb personalitat pròpia. Per ninots que siguin, els personatges creats per en P. no es veuen mai afectats per les exageracions grotesques, que sovint voregen el mal gust (caps immensos, orelles deformes, nassos llarguíssims...), per a segons qui imprescindibles si vol donar varietat i amenitat a una galeria de personatges» (text del programa d'una exposició, nov. 2006; en l'estructura concessiva subratllada, normalment el segon element és un adjectiu; si en lloc del verb copulatiu hi hagués el verb presentador, sí que hi podria anar un substantiu

[p.e.: *Per problemes que hi hagi, ell sempre se'n surt!*]
> *I hi hauríem d'afegir una capacitat extraordinària, vull dir no gaire corrent, per a la creació de rostres humans amb personalitat pròpia. Encara que siguin ninots, els personatges ...*

Vegem ara un exemple correcte d'ús d'una estructura concessiva avui poc usual:

Ampliar el capital; més aportació dels accionistes, amb participació de vostè, d'en Maurici si disposen d'efectiu, i meu, pel que pugui. Mal hàgim d'acceptar capital foraster (M. Llor, *Un camí de Damasc*, p. 256; en aquesta novel·la surt bastant la partícula *mal*, seguida de verb en subjuntiu, com a conjunció concessiva).

M) CAUSALS DE SUBORDINACIÓ

- 1) «Poblet és un monestir extraordinari, d'una arquitectura sensacional, que en la més gran part ha estat reconstruït. Perquè jo he escrit algunes planes de Poblet —que conec— no diré res més» (Pla, OC 44, p. 308; generalment, la conjunció causal subordinada que va en la pròtasi de l'oració no és *perquè* sinó *com que*) > *Poblet és un monestir extraordinari, d'una arquitectura sensacional, que en la més gran part ha estat reconstruït. Com que jo he escrit algunes planes de Poblet —que conec— no diré res més.*
- 2) «D'altres, pensant més assenyadament, es dolien profundament de no haver fet una cosa semblant, ells que, més rics com eren, haurien pogut revestir el pobre,

sense necessitat de quedar-se mig nus» (C. Pifarré, *Literatura cristiana antiga*, p. 524; cf. CC/2, p. 301; sembla que l'estructura causal de constatació 'element nominal + *com* + verb' no admet l'adv. *més* davant l'element nominal; en tal cas, doncs, s'ha de canviar per l'estructura 'gerundi + *més* + element nominal') > *D'altres, pensant més assenyadament, es dolien profundament de no haver fet una cosa semblant, ells que, essent més rics, haurien pogut revestir el pobre, sense necessitat de quedar-se mig nus.*

- 3) «Essent que les bibliotecàries havien enfollit i s'acostaven, incendiàries, al portal custodiat, essent que tots exigien que se'ls lliurés la Bèstia de Vuit Potes, Claudi Bel muda de constitució, es metamorfosa prop meu; i en un batre d'ulls apareix una imponent au marina sota la llinda de la porta» (T. d'Arenys, *El quadern d'Agnès Solà*, p. 251; existeix avui dia, com a normal, la locució causal de constatació *essent així que* i no pas *essent que*) > *Essent així que les bibliotecàries havien enfollit i s'acostaven, incendiàries, al portal custodiat, essent així que tots exigien que se'ls lliurés la Bèstia de Vuit Potes ...*

N) FINALS

«Però han de fer-ho per a trobar la causa de la malaltia i que ens puguem curar» (exemple fornit per Màriam Serrà; encara que la partícula *que* pot tenir sentit final, en aquest context, per simetria amb l'anterior partícula *per a*, hi queda més bé la partícula *perquè*) > *Però han de fer-ho per a trobar la causa de la malaltia i perquè ens puguem curar.* ◆

CLAU BIBLIOGRÀFICA

CC/2: Josep Ruaix i Vinyet, *Català complet* / 2, Barcelona ²2007.

DCC: *Diccionari castellà-català*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1985.

DCVB: Alcover-Moll, *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca 1968-1969.

DIEC2: *Diccionari de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona ²2007.

GDLC: *Gran diccionari de la llengua catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1998.

Obs/1: Josep Ruaix i Vinyet, *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* / 1, Mojà 1994.

Obs/2: Josep Ruaix i Vinyet, *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* / 2, Mojà 1995.

